

Internal Evaluation of the Department of Public Health of the School of Health of Qom University of Medical Sciences

Siamak Mohebi¹ , Fatemeh Izadkhan¹ , Ahmad Rahbar² , Zohreh Ahmadi¹ , Gholam Reza Sharifirad³ , Zabihollah Gharlipour^{4*} , Rohollah Safaeipour⁴

¹Department of Health Education & Health Promotion, Faculty of Health, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

²Department of Public Health, Faculty of Health, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

³Department of Medicine, Faculty of Medicine, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran.

⁴Education Development Center, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

*Corresponding Author:
Zabihollah Gharlipour;
Education Development Center, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

Email:
gharlipourz@yahoo.com

Received: 20 Aug, 2018
Accepted: 24 Nov, 2018

Abstract

Background and Objectives: One of the essential requirements for the dynamics of the educational system is evaluation. Internal evaluation is a process of depicting the status of the academic system by the members of the system itself. This study was conducted with the purpose of internal evaluation of the Department of Public Health of the School of Health of Qom University of Medical Sciences.

Methods: This study was performed as a descriptive cross-sectional study in the Department of Public Health of Qom University of Medical Sciences. Sampling method was census and information were collected using questionnaire for internal evaluation of groups.

Results: In this study, the questionnaires were completed by 80 students, 32 graduates, and 6 faculty members of the Department of Public Health. In terms of educational empowerment, 66.6% of the faculty members reported that scientific mastery in theoretical courses was relatively favorable; 37.7% of the students described the teacher's scientific mastery as desirable; and 58.8% of them described the professors evaluation as relatively desirable; 54.8% of the graduates evaluated the skills acquired during the academic period as undesirable.

Conclusion: Considering the importance of educational evaluation for determining the quality, items, such as effectiveness and value of a program or process, continuous evaluation, and promotion of the quality of education seem to be necessary to correct their weaknesses in areas with undesirable and relatively desirable status.

Keywords: Program evaluation; Public health; Students.

DOI: 10.29252/qums.13.1.S1.1

ارزیابی درونی گروه بهداشت عمومی دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی قم

سیامک محبی^۱، فاطمه ایزدخواه^۲، احمد راهبر^۳، زهرا احمدی^۴، غلامرضا شریفی راد^۵، ذبیح‌اله قارلی پور^{۶*}؛
روح‌اله صفایی پور^۷

چکیده

زمینه و هدف: یکی از ضروریات پویایی نظام آموزشی، ارزیابی است. ارزیابی درونی، فرآیند به تصویر کشیدن وضعیت نظام دانشگاهی به وسیله اعضای خود نظام است. این مطالعه با هدف ارزیابی درونی گروه بهداشت عمومی دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی قم صورت گرفت.

روش بررسی: این مطالعه به روش توصیفی - مقطعی در گروه بهداشت عمومی دانشگاه علوم پزشکی قم انجام شد. روش نمونه‌گیری به صورت سرشماری بود و اطلاعات با استفاده از پرسشنامه مربوط به ارزیابی درونی گروه‌ها جمع‌آوری شد.

یافته‌ها: در این مطالعه، پرسشنامه‌ها توسط ۸۰ نفر از دانشجویان، ۳۲ نفر از دانش‌آموختگان و ۶ نفر از اعضای هیئت علمی گروه بهداشت عمومی تکمیل گردید. از نظر توانمندسازی آموزشی، ۶۶/۶٪ از اعضای هیئت علمی، تسلط علمی در دروس نظری را نسبتاً مطلوب گزارش کردند. ۳۷/۷٪ از دانشجویان، میزان تسلط علمی مدرس را مطلوب و ۵۸/۸٪ آنان نحوه ارزشیابی اساتید را نسبتاً مطلوب توصیف کردند. ۵۴/۸٪ از دانش‌آموختگان نیز مهارت‌های کسب‌شده در دوران تحصیل را نامطلوب ارزیابی کردند.

نتیجه‌گیری: با توجه به اهمیت ارزشیابی آموزشی از جهت تعیین کیفیت، مواردی همچون اثربخشی و ارزش یک برنامه یا فرآیند، انجام ارزیابی به صورت مداوم و ارتقای کیفیت آموزشی به منظور اصلاح نقاط ضعف خود در حوزه‌های دارای وضعیت غیرمطلوب و نسبتاً مطلوب، ضروری به نظر می‌رسد.

کلیدواژه‌ها: ارزیابی برنامه؛ بهداشت عمومی؛ دانشجویان.

گروه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

گروه پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم، قم، ایران.

مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

* نویسنده مسئول مکاتبات:

ذبیح‌اله قارلی پور؛ مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

آدرس پست الکترونیکی:
gharlipourz@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۷/۵/۲۹

تاریخ پذیرش: ۹۷/۸/۳

لطفاً به این مقاله به صورت زیر استناد نمایید:

Mohebi S, Izadkhah F, Rahbar A, Ahmadi Z, Sharifirad Ghr, Gharlipour Z, et al. Internal evaluation of the department of public health of the Schoole of Health of Qom University of Medical Sciences. Qom Univ Med Sci J 2019;12(Suppl 1):1-10. [Full Text in Persian]

است که آموزش عالی درصد قابل ملاحظه‌ای از جمعیت کشور را تحت پوشش خود قرار داده و هزینه‌های هنگفتی را نیز به اقتصاد کشور تحمیل کرده است و چنانچه در رسیدن به اهداف خود ناتوان باشد، علاوه بر اتلاف هزینه‌ها، عواقب ناگواری را در اثر تربیت نیروی انسانی غیرماهرانه و ناکارآمد در پی خواهد داشت (۱۱). ارزیابی آموزشی در نظام آموزش پزشکی نیز از اهمیت خاصی برخوردار است؛ چراکه این نظام باید نیروی انسانی ماهر با کیفیت مطلوب را در حوزه مراقبت‌های بهداشتی درمانی تربیت کند (۱۲). ارزیابی درونی باعث پایین آمدن اضطراب و ترس از ارزیابی بیرونی شده و انتخاب راهکارهای مطلوب با توجه به شرایط هر سازمان را ممکن می‌سازد (۱۳). نتایج مطالعه انجام شده توسط رایگان و همکاران با عنوان «ارزیابی درونی گروه‌های آموزشی دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی یاسوج» نشان داد گروه‌ها از نظر فضا، امکانات، رسالت و اهداف در وضعیت نامطلوبی قرار داشته و کارگاه و آزمایشگاه در وضعیت مطلوب بوده‌اند (۱۴). فرزین‌پور و همکاران نیز در مطالعه ارزیابی درونی گروه آموزشی اپیدمیولوژی و آمار زیستی دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، پایین‌ترین نمره را مربوط به حیطه اهداف و رسالت‌ها و بالاترین نمره حیطه را مربوط به دانش‌آموختگان گزارش کردند (۱۵). در مطالعه صادقی‌محل و همکاران با عنوان «بررسی وضعیت ارزیابی درونی گروه‌های آموزشی علوم پایه در دانشگاه علوم پزشکی مازنداران»، نتایج مربوط به دانشکده بهداشت نشان داد حیطه هیئت‌علمی و راهبردهای یاددهی - یادگیری در سطح مطلوب و حیطه پایان‌نامه‌ها و دانش‌آموختگان، در سطح نامطلوب بوده است (۱۶) باتوجه به بررسی‌های انجام شده، مشخص گردید ارزیابی درونی گروه بهداشت عمومی، دانشگاه علوم پزشکی قم تاکنون انجام نشده است؛ بنابراین این مطالعه با هدف ارزیابی درونی گروه بهداشت عمومی دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی قم صورت گرفت.

روش بررسی

این مطالعه به روش توصیفی - مقطعی در گروه بهداشت عمومی، دانشگاه علوم پزشکی قم در سال ۱۳۹۵ انجام شد.

دانشگاه‌ها جزء با ارزش‌ترین نهادهایی هستند که جامعه جهت پیشرفت و توسعه خود در اختیار دارد (۱). یکی از مهم‌ترین مسائل موردتوجه در نظام آموزشی عالی، بحث کیفیت است (۲، ۱). به‌کارگیری فن‌های جدید آموزشی، ارتقا بهره‌وری مراکز آموزش عالی و درنهایت، بالابردن کارایی سطح علمی و عملی فارغ‌التحصیلان این مراکز، هدفی است که در تمامی کشورها با دیدگاه‌های متفاوت دنبال می‌شود (۳). از آنجا که بهبود کیفیت باعث به دست آوردن مزایای رقابتی برای سازمان‌ها، از جمله آموزش عالی شده؛ لذا توجه بسیاری از محققین علاقه‌مند به پژوهش در این حوزه معطوف شده است (۴). اهداف اصلی در هر نظام دانشگاهی در سه حیطه آموزش، پژوهش و ارائه خدمات، در صورتی به‌نحو مطلوب تحقق می‌یابند که از اولین قدم (طراحی) تا آخرین قدم (عرضه برونداد) به ارزیابی اقدامات و نتایج حاصل از تلاش‌ها پرداخته شود (۵). یکی از ضروریات پویایی نظام آموزشی، ارزیابی است (۶). ارزشیابی آموزشی، فعالیتی رسمی بوده که برای مشخص کردن کیفیت، اثربخشی و ارزش یک برنامه یا فرآیند اجرا می‌گردد و هدف اصلی آن، تعیین قدر و ارزش پدیده به‌منظور یاری‌رساندن به مسئولان جهت تصمیم‌گیری درست در رابطه با آن و تشویق افراد علاقه‌مند به اصلاحات است (۷). این شاخص میزان دستیابی به اهداف آموزشی را نشان می‌دهد، همچنین به تجزیه و تحلیل فعالیت‌های آموزشی در نظام آموزشی پرداخته که با اجرای آن می‌توان به نتایج منطقی و معمول دست یافت (۸).

همچنین ارزیابی درونی، فرآیند به تصویر کشیدن وضعیت نظام دانشگاهی به‌وسیله اعضای خود نظام است؛ درحالی‌که، ارزیابی بیرونی به فرآیند اعتبارسنجی و تضمین کیفیت نظام‌های دانشگاهی از طریق نهادها و متخصصین بیرون از آن نظام، اطلاق می‌گردد (۹). فرآیند ارزیابی درونی، فرآیندی است که طی آن عناصر یک نظام به‌طور خودآگاه به ارزیابی عناصر، فرآیندها و پیامدهای موجود در نظام خود می‌پردازند. ارزیابی درونی زمینه را برای بالا بردن کیفی نظام آموزشی فراهم کرده و باعث بهبود کیفیت نظام دانشگاهی می‌شود (۱۰). کاربرد روش‌های ارزیابی در بهبود فعالیت‌های نظام آموزش عالی به این دلیل حایز اهمیت

ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای مربوط به معاونت آموزشی دانشگاه بود که شامل ابعاد زیر می‌باشد:

روش نمونه‌گیری به صورت سرشماری بود. پرسشنامه‌ها توسط ۸۰ نفر از دانشجویان، ۳۲ نفر از دانش‌آموختگان و ۶ نفر از اعضای هیئت علمی گروه بهداشت عمومی، همچنین مسئول امور عمومی و کتابخانه تکمیل گردید.

جدول شماره ۱: ابعاد پرسشنامه ارزیابی درونی گروه

حوزه‌های مورد ارزیابی	ملاک‌های مورد ارزیابی
رسالت و اهداف آموزشی	وجود کوریکولوم، اهداف آموزشی، بازنگری رسالت و اهداف آموزشی گروه، مشارکت اساتید در تدوین اهداف گروه
مدیریت و سازمان‌دهی (مدیر گروه)	ویژگی‌های مدیر گروه، توانایی برنامه‌ریزی آموزشی گروه، نحوه انتخاب مدیر گروه، ارزشیابی مدیر گروه، تغییر مدیر گروه، تهیه برنامه‌های اجرایی گروه، نظارت بر اجرای اهداف آموزشی گروه، ارزیابی مستمر اعضای گروه، بررسی محیط آموزش بالینی قبل و حین کارآموزی، برگزاری مرتب جلسات گروه، توانمندسازی آموزشی اعضای گروه، توانمندسازی پژوهشی اعضای گروه، تشویق و تنبیه
هیئت علمی	ترکیب و توزیع اعضای هیئت علمی، فعالیت آموزشی، طرح درس، برنامه آموزش دروس نظری و بالینی، اعلام به موقع نمرات، حضور در جلسات گروه، مشاوره و راهنمایی دانشجویان، ارزشیابی
توانمندی‌های آموزشی اعضای هیئت علمی	برقراری ارتباط، تدریس
توانمندی‌های پژوهشی اعضای هیئت علمی	شرکت در کارگاه روش تحقیق و تدریس، شرکت در همایش‌های علمی، چاپ مقالات علمی در مجلات، طرح تحقیقاتی مصوب در سال، راهنمایی و مشاوره پایان‌نامه‌ها، چاپ کتاب، همکاری در برگزاری کارگاه‌ها، همایش‌ها و کارهای جانبی
برنامه آموزشی	مناسب بودن تعداد دانشجویان، مناسب بودن زمان تشکیل کلاس، مناسب بودن فضای فیزیکی، کافی بودن منابع آموزشی، طرح درس، تدریس اساتید، نحوه ارزشیابی استاد
گروه آموزشی	وظایف گروه آموزشی، تعامل گروه آموزشی، ساختار گروه آموزشی، ارزشیابی گروه آموزشی، امکانات و تجهیزات گروه، فضای آموزشی گروه، منابع مالی مورد نیاز گروه
دانش‌آموختگان	مهارت‌های کسب‌شده دانش‌آموختگان، سرنوشت شغلی دانش‌آموختگان، مقالات و آثار علمی دانش‌آموختگان، رضایت دانش‌آموختگان، امکانات و تجهیزات گروه
دانشکده	محل دانشکده، تردد افراد، فضای محوطه دانشکده، وجود قسمت‌های مختلف در دانشکده، امکانات و تجهیزات
کلاس درس	محل قرارگیری کلاس، فضای کلاس، پنجره کلاس، تخته کلاس، سقف و دیوار کلاس، نور و صدایی‌های کلاس
اتاق اساتید	دپارتمان اساتید، اتاق و وسایل اتاق اساتید
کتابخانه	مساحت کتابخانه، موقعیت کتابخانه، ساعات سرویس‌دهی، اتاق مطالعه، گنجایش اتاق مطالعه، تعداد کتب، عناوین مجلات، عناوین روزنامه‌ها، عناوین پایان‌نامه‌ها، کتابدار، امکان استفاده از اینترنت، میز مطالعه گروهی در سالن اصلی، برکه‌دان، قفسه‌های کتاب، محیط داخلی کتابخانه، امکانات کامپیوتری

روش ارزیابی مخاطبان در سه سطح مطلوب (بالتر از ۶۰٪)، نسبتاً مطلوب (۴۰٪-۶۰٪) و نامطلوب (کمتر از ۴۰٪) انجام شد.

تکمیل‌کننده پرسشنامه‌ها در هر بخش، گروه هدف مربوط به آن بخش از پرسشنامه شامل: ریاست دانشکده، معاون آموزشی، مدیر گروه، مسئول EDC، اعضای هیئت علمی گروه بهداشت عمومی، دانشجویان در حال تحصیل و دانش‌آموختگان بهداشت عمومی بود. منظور از دانش‌آموختگان، دانشجویان کارشناسی پیوسته و ناپیوسته بهداشت عمومی بوده که در یک‌ترم گذشته از دانشگاه علوم پزشکی قم فارغ‌التحصیل شده‌اند. لازم به ذکر است این پرسشنامه در کمیته ارزشیابی EDC مورد بررسی قرار گرفت و توسط تعدادی از اساتید صاحب‌نظر از طریق هیئت متخصصان، روابی آن مورد تأیید قرار گرفت و برای سنجش پایایی آن،

ضریب آلفای کرونباخ ($\alpha=0.80$) استفاده شد. برای ورود به مطالعه، دانشجویان بهداشت عمومی دانشگاه علوم پزشکی قم که یک‌ترم تحصیلی را گذرانده و همزمان نبودند، انتخاب شدند، همچنین دانشجویانی که دو ترم تحصیلی متوالی از مرخصی تحصیلی استفاده کرده و پرسشنامه‌های ناقص تحویل دادند، از مطالعه حذف شدند.

رعایت اصول اخلاقی در تمامی مراحل تحقیق و رعایت اصول امانت‌داری در استفاده از منابع صورت گرفت. قبل از شروع کار اهداف برای تکمیل‌کنندگان پرسشنامه تشریح و با رضایت آگاهانه وارد مطالعه شدند، همچنین به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد اطلاعات کسب‌شده نزد پژوهشگر محرمانه باقی خواهد ماند.

یافته‌ها

در این مطالعه، اعضای هیئت علمی در بررسی وضعیت مدیریت و سازمان‌دهی، تعداد جلسات ماهیانه گروه را ۵۰٪ مطلوب گزارش کردند. از نظر تأمین به موقع امکانات و تجهیزات مورد نیاز گروه، ۶۶/۷٪ مطلوب بود و ارزیابی مستمر اعضای گروه، ۸۳/۳٪ مطلوب اعلام شد، همچنین وجود برنامه‌های تشویق و تنبیه، ۳۳/۳٪ مطلوب ارزیابی گردید (جدول شماره ۲).

برای تکمیل پرسشنامه‌ها با مسئولین دانشگاه و دانشکده بهداشت هماهنگی‌های لازم صورت گرفت.

داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۲۰ و آمار توصیفی (شامل: جداول، فراوانی، درصد، میانگین \pm انحراف معیار) تجزیه و تحلیل شدند.

جدول شماره ۲: وضعیت مدیریت و سازمان‌دهی وظایف مدیر گروه

نامطلب		نسبتاً مطلوب		مطلوب		نشانه‌ها	ملاک‌ها
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد		
۰	۰	۰	۰	۶	۱۰۰	تهیه برنامه‌های آموزشی و پژوهشی گروه	تهیه برنامه‌های اجرایی گروه
۰	۰	۰	۰	۶	۱۰۰	زمان ابلاغ برنامه‌ها به اعضا	
۰	۰	۰	۰	۶	۱۰۰	توجه اعضا نسبت به اهداف برنامه‌ها	
۰	۰	۰	۰	۵	۸۳/۳	نظارت بر اجرای فعالیت‌های آموزشی گروه	نظارت بر اجرای اهداف آموزشی گروه
۰	۰	۰	۰	۵	۸۳/۳	پیش‌بینی و رفع مشکلات آموزشی گروه	
۰	۰	۰	۰	۵	۸۳/۳	انجام اصلاحات لازم از طریق برنامه‌ریزی مجدد	
۰	۰	۰	۰	۵	۸۳/۳	انعکاس مشکلات آموزشی گروه به معاون آموزشی گروه	
۰	۰	۰	۰	۵	۸۳/۳	ارزیابی مستمر اعضای گروه	ارزیابی مستمر اعضای گروه
۰	۰	۲	۳۳/۳	۳	۵۰	گزارش نتیجه ارزیابی به اعضای گروه	
۰	۰	۱	۱۶/۷	۴	۶۶/۷	گزارش نتیجه ارزیابی به معاون آموزشی	
۰	۰	۰	۰	۴	۶۶/۷	بررسی محیط آموزش بالینی قبل و حین کارآموزی	بررسی محیط آموزش بالینی قبل و حین کارآموزی
۰	۰	۰	۰	۴	۶۶/۷	تأمین به موقع امکانات و تجهیزات مورد نیاز گروه	
۰	۰	۲	۳۳/۳	۳	۵۰	تعداد جلسات ماهیانه گروه	برگزاری مرتب جلسات گروه
۰	۰	۱	۱۶/۷	۴	۶۶/۷	نظرخواهی از اعضا در مورد برنامه‌های گروه	
۰	۰	۰	۰	۴	۶۶/۷	تعداد سالیانه شرکت اعضا در برنامه‌های آموزشی مرتبط	توانمندسازی آموزشی اعضای گروه
۰	۰	۱	۱۶/۷	۴	۶۶/۷	بررسی طرح‌های تحقیقاتی گروه	توانمندسازی پژوهشی اعضای گروه
۰	۰	۱	۱۶/۷	۴	۶۶/۷	پیشنهاد به موقع طرح‌های تحقیقاتی به شورای پژوهشی	
۰	۰	۲	۳۳/۳	۳	۵۰	وجود برنامه مشخص تشویق و تنبیه	تشویق و تنبیه

تدریس، ۶۶/۷٪ مطلوب و از نظر استفاده از روش‌های جدید و متنوع در ارزشیابی، ۸۳/۳٪ مطلوب گزارش شد (جدول شماره ۳).

گروه اعضای هیئت علمی از نظر توانایی ایجاد انگیزه در فراگیران، ۱۰۰٪ مطلوب؛ از نظر استفاده از روش‌های متنوع و جدید تدریس، ۶۶/۷٪ مطلوب، استفاده از امکانات کمک آموزشی مناسب در امر

جدول شماره ۳: وضعیت توانمندی‌های آموزشی اعضای هیئت علمی

نامطلب		نسبتاً مطلوب		مطلوب		نشانه‌ها	ملاک‌ها
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد		
۰	۰	۱	۱۶/۷	۵	۸۳/۳	توانایی برقرار ارتباط مطلوب با فراگیران	برقراری ارتباط
۰	۰	۰	۰	۶	۱۰۰	قدرت تفهیم مطالب به فراگیران	
۰	۰	۰	۰	۶	۱۰۰	ایجاد انگیزه در فراگیران	
۰	۰	۲	۳۳/۳	۴	۶۶/۷	استفاده از روش‌های متنوع و جدید تدریس	
۰	۰	۰	۰	۶	۱۰۰	استفاده از منابع و اطلاعات جدید در امر تدریس	
۰	۰	۲	۳۳/۳	۴	۶۶/۷	استفاده از امکانات کمک آموزشی مناسب نمایش تدریس	
۰	۰	۱	۱۶/۷	۵	۸۳/۳	استفاده از روش‌های جدید و متنوع در ارزشیابی	
۱	۱۶/۷	۰	۰	۵	۸۳/۳	عضویت در کمیته‌های علمی واحد آموزشی	

اعضای هیئت علمی، ۵۳/۶٪ نسبتاً مطلوب و استفاده از روش‌های جدید تدریس، ۵۲/۹٪ نسبتاً مطلوب بود (جدول شماره ۴).

از دیدگاه دانشجویان، تعداد دانشجویان در هر کلاس، ۹۵/۲٪ مطلوب؛ میزان ارائه طرح درس، ۵۲/۲٪ نسبتاً مطلوب، تسلط علمی

جدول شماره ۴: بررسی وضعیت فرآیند آموزش نظری از دیدگاه دانشجویان

نامطلوب		نسبتاً مطلوب		مطلوب		نشانه‌ها	ملاحظات
فرآوانی	درصد	فرآوانی	درصد	فرآوانی	درصد		
۰	۰	۳	۴/۸	۶۰	۹۵/۲	تعداد دانشجویان در کلاس	مناسب بودن تعداد دانشجویان
۰	۰	۱۰	۲۵/۶	۲۹	۷۴/۴	زمان تشکیل کلاس	مناسب بودن زمان تشکیل کلاس
۵	۷/۷	۱۶	۲۴/۶	۴۴	۶۷/۷	تشکیل منظم و مرتب جلسات درس	
۱۲	۱۸/۸	۲۶	۴۰/۶	۲۶	۴۰/۶	تناسب تعداد جلسات با میزان	
۴۰	۵۸	۲۰	۲۹	۹	۱۳	میزان نور، تهویه و مساحت	مناسب بودن فضای فیزیکی
۱۸	۲۶/۱	۳۷	۵۳/۶	۱۴	۲۰/۳	میزان دسترسی به کتابخانه	کافی بودن منابع آموزشی
۱۴	۲۰	۳۶	۵۲/۲	۱۹	۲۷/۵	میزان ارائه طرح درس	طرح درس
۱۱	۱۶/۴	۳۶	۵۳/۷	۲۰	۲۹/۹	تدریس براساس طرح درس	
۳	۴/۴	۴۰	۵۸/۸	۲۵	۳۶/۸	ارتباط مطلوب	تدریس اساتید
۶	۸/۷	۳۷	۵۳/۶	۲۶	۳۷/۷	تسلط علمی	
۸	۴/۴	۳۹	۵۸/۲	۲۰	۲۹/۹	قدرت تفهیم	
۶	۸/۷	۴۸	۶۹/۶	۱۵	۲۱/۷	ارائه اطلاعات جدید	
۱۶	۲۳/۲	۲۹	۴۲	۲۴	۳۴/۸	استفاده از وسایل کمک آموزشی	
۲۱	۳۰/۹	۳۶	۵۲/۹	۱۱	۱۶/۲	روش‌های جدید تدریس	
۲۵	۳۶/۸	۳۲	۴۷/۱	۱۱	۱۶/۲	روش متنوع ارزشیابی	
۱۶	۲۳/۵	۴۰	۵۸/۸	۱۲	۱۷/۶	رضایت از نحوه ارزشیابی	نحوه ارزشیابی استاد

و مجلات موجود در کتابخانه، نسبتاً مطلوب و از نظر چاپگر و اسکنر، نامطلوب بود. گروه اساتید، نسبتاً مطلوب و وسایل اتاق آنان، مطلوب گزارش شد. میزان رضایت اعضای هیئت علمی از امکانات رفاهی و خدماتی، نامطلوب بود. نتایج این مطالعه نشان داد اساتید از نظر برقراری ارتباط، قدرت تفهیم مطالب، استفاده از روش‌های متنوع، استفاده از منابع و اطلاعات جدید در امر تدریس، استفاده از امکانات آموزشی مناسب و روش‌های جدید ارزشیابی، مطلوب بوده‌اند. همچنین تعداد دانشجویان، زمان تشکیل کلاس‌ها و جلسات منظم، مطلوب بود؛ اما از نظر فضای فیزیکی و منابع مالی مورد نیاز گروه، نامطلوب ارزیابی شد. در مطالعه رایگان و همکاران، فضاها و منابع آموزشی جهت اعضای هیئت علمی و دانشجویان در حد مطلوب نبود (۱۴). مطالعه قانع‌پور و همکاران نیز نشان داد ارزیابی درونی گروه بهداشت عمومی دانشگاه علوم پزشکی سمنان، از نظر پژوهش نامطلوب بوده است (۱۷). در مطالعه افشاری و همکاران، فضاها نسبتاً مطلوب گزارش شد (۱۸). در مطالعه حضرتی نیز تجهیزات و فضاها آموزشی نسبتاً مطلوب بود (۱۹). در مطالعه نظری و همکاران، امکانات و تجهیزات، وضعیت فضای آموزشی، کتابخانه، امکانات رفاهی و

از نظر رضایت دانش‌آموختگان از رشته تحصیلی خود، ۱۹/۴٪ مطلوب، ۴۵/۲٪ نسبتاً مطلوب و ۳۵/۵٪ نامطلوب ارزیابی شد. از نظر رضایت دانش‌آموختگان از وضعیت شغلی خود، ۲۲/۶٪ مطلوب، ۵۴/۸٪ نسبتاً مطلوب و ۲۲/۶٪ نامطلوب گزارش گردید. از نظر رضایت دانش‌آموختگان از مهارت‌های کسب‌شده در دوران تحصیل، ۹/۷٪ مطلوب، ۳۵/۵٪ نسبتاً مطلوب و ۵۴/۸٪ نامطلوب ارزیابی شد.

بحث

هدف از ارزیابی نظام آموزشی، بررسی میزان موفقیت آن در سازمان‌دهی برنامه‌های درسی، امکانات و فضاها آموزشی، اعضای هیئت علمی، آموزش و پژوهش و ... است. ارزیابی درونی، نقش بسیار مهمی در ارتقای کیفیت آموزشی بازی می‌کند (۲).

در این مطالعه از نظر هیئت علمی، ویژگی‌های مدیر گروه و توانمندی پژوهشی اعضای هیئت علمی، مطلوب گزارش شد. از نظر کلاس درس، امکانات و تجهیزات نیز نسبتاً مطلوب بود. کتابخانه از نظر محیط داخلی، میز و صندلی، همچنین عنوان کتب

مطلوب بود (۲۲) در مطالعه حاضر از نظر دانشجویان، علاقه‌مندی و رضایت از رشته خود نسبتاً مطلوب گزارش شد، همچنین دروس ارائه‌شده تا حدودی متناسب با نیازهای جامعه و نیازهای دانشجویان بود. همچنین از نظر دانشجویان، فضای فیزیکی، امکانات رفاهی و کتابخانه‌ای دانشکده، نامطلوب ارزیابی شد. در مطالعه یعقوبی و همکاران از نظر دانشجویان در تمامی ابعاد آموزشی، میانگین نمره پایین‌تر از متوسط بود (۲۳). مطالعه قانع‌پور و همکاران نیز نشان داد گروه بهداشت عمومی در حوزه وضعیت دانشجویان دارای رتبه رضایت‌بخش بوده است (۱۷)؛ در حالی که مطالعه افشاری و همکاران نشان داد دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی اهواز در حوزه علاقه و رضایتمندی دانشجویان در سطح نسبتاً مطلوب بوده است (۱۸). برای افزایش میزان علاقه‌مندی دانشجویان به رشته تحصیلی خود، برگزاری جلسات توجیهی در بدو ورود به دانشگاه، همچنین معرفی، نمایان‌ساختن اهداف، رسالت و اهمیت رشته، بسیار کمک‌کننده است. کمک از دانش‌آموختگان موفق در زمینه شغلی یا تحصیلات عالی می‌تواند برای دانشجویان و افزایش علاقه آن‌ها به رشته مؤثر باشد؛ بنابراین پیشنهاد می‌گردد به جای برگزاری صرفاً کارآموزی در پایان سال تحصیلی، از ابتدای دوره کارشناسی، یکسری از دروس که امکان ارائه عملی آن‌ها وجود دارد برای دانشجویان برگزار شود. از سوی دیگر، استخدام اساتید باذوق و سلیقه و علاقه‌مند به رشته، همچنین ارتباط مؤثر دانشجویان با اساتید می‌تواند در علاقه‌مندساختن دانشجویان به رشته تحصیلی خود بسیار مؤثر باشد. بازنگری کوریکولوم آموزشی، تلاش جهت بهبود و اصلاح آن، از جمله موارد مؤثر در این زمینه است. در این مطالعه از نظر دانش‌آموختگان، رضایت از رشته تحصیلی و رضایت از وضعیت شغلی، نسبتاً مطلوب گزارش شد. همچنین از نظر دانش‌آموختگان، مهارت‌های کسب‌شده تا حدودی پاسخ‌گوی نیاز جامعه و نیاز دانش‌آموختگان بود و اکثر دانش‌آموختگان مهارت‌های کسب‌شده در دوران تحصیل را نامطلوب ارزیابی کردند. نتایج مطالعات توفیق‌یان و همکاران نشان داد با توجه به امتیازها، عامل دانش‌آموختگان در سطح نسبتاً مطلوب قرار داشته است (۲۴).

خدمات رایانه‌ای، در وضعیت نسبتاً مطلوب، همچنین وضعیت پژوهشی اعضای هیئت‌علمی در وضعیت نسبتاً مطلوب قرار داشت (۲۰). در مطالعه یادگاری و همکاران، یافته‌ها نشان داد رسالت و اهداف گروه، مدیریت و سازمان‌دهی اعضای هیئت‌علمی، دانشجویان، پژوهش و دانش‌آموختگان در وضعیت نسبتاً مطلوب و از نظر منابع آموزشی و برنامه‌های آموزشی، وضعیت نامطلوب بوده است (۲۱). در مطالعه صادقی‌محل و همکاران نیز شرایط هیئت‌علمی، راهبردهای یاددهی و یادگیری در حیطه مطلوب و رسالت، اهداف سازمانی، امکانات، تجهیزات کمک آموزشی و وضعیت دانشجویان در سطح نسبتاً مطلوب قرار داشتند (۱۶). در ارزیابی تجهیزات، جنبه‌هایی که باید مورد توجه قرار گیرند عبارت‌اند از: توسعه امکانات کامپیوتری، تسهیل دسترسی به سایت‌های اینترنتی برای دانشجویان و اعضای هیئت‌علمی، تجهیز کتابخانه به مجلات و کتب جدید.

همچنین مواردی مانند آشنایی دانشجویان با نحوه صحیح بهره‌گیری از منابع کتابخانه، بهبود فضای فیزیکی کلاس‌ها و فضاهای آموزشی، متناسب کردن امکانات و تجهیزات گروه با نیازهای هیئت‌علمی و دانشجویان جهت بهبود وضعیت آموزشی و پژوهشی دانشجویان مؤثر است. از طرفی، انجام اعتباربخشی، نیازسنجی‌ها و پیگیری برای افزایش بودجه در جهت افزایش امکانات و تجهیزات دانشکده و گروه از ضروریات به نظر می‌رسد. همچنین نیازسنجی کمک می‌کند اولویت‌ها را شناخته و در مواردی که با کمبود منابع مالی مواجه هستند، هزینه فایده را در نظر گرفته و اقدامات اثربخش که موجب بالا رفتن کیفیت، اثربخشی و رضایتمندی می‌شود را شناسایی کنند.

در مطالعه یزدانی و همکاران، ارزیابی درونی در حوزه‌های پژوهش، آموزش دانشجویان در جامعه، امکانات، تجهیزات آموزشی و پژوهشی، در وضعیت مطلوب قرار داشت. در حوزه دانشجویان، رابطه کلی دانشجویان با اساتید گروه، از دید دانشجویان مطلوب ارزیابی شد. همچنین امکان دسترسی به اساتید گروه و رضایت دانشجویان از اعضای علمی و در حوزه هیئت‌علمی، آگاهی اعضای گروه از روش‌های جدید تدریس، شرکت اعضای گروه در کارگاه‌های روش تدریس، استفاده از طرح درس و تناسب روش‌های ارزشیابی با محتوای دروس

ارزیابی درونی به شناخت هرچه بیشتر گروه کمک می‌کند و برای بهبود کیفیت و اثربخشی بسیار مهم است؛ بنابراین پیشنهاد می‌گردد ارزیابی درونی به صورت فرآیندی مستمر و منظم سالانه انجام و نتایج هرسال تحلیل گردد و با نتایج سال‌های قبل مقایسه شود. از این طریق می‌توان میزان پیشرفت، میزان دستیابی به اهداف، میزان اصلاح موارد نامطلوب را به دست آورد، همچنین می‌توان مشکلات و موارد نامطلوب جدید را شناسایی و برای آن‌ها برنامه‌ریزی کرد. به علاوه، می‌توان میزان اثربخشی برنامه‌های اجرایی را به دست آورد؛ در نتیجه گروه بهداشت عمومی از نظر تجهیزات، فضای فیزیکی دانشکده و کلاس، اتاق اساتید، مسائل مربوط به دانش‌آموختگان، رضایت دانشجویان از رشته تحصیلی خود، وضعیت کتابخانه و سایت، نیاز به کار بیشتری دارد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی قم به دلیل حمایت مالی (با شماره طرح ۲۶۰۳۲/د تاریخ ۱۳۹۵/۱۲/۲۵) و اعضای هیئت علمی، دانشجویان و دانش‌آموختگان گروه بهداشت عمومی که در اجرای این طرح همکاری کردند، تقدیر و تشکر به عمل می‌آید. این مطالعه در معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی قم با کد اخلاق (Ir.Muq.Rec.1395.158) مورد تأیید و تصویب قرار گرفت.

در مطالعه قانع‌پور و همکاران مشخص گردید ارزیابی درونی از نظر دانش‌آموختگان دارای رتبه، رضایت‌بخش نبوده است (۱۷)؛ در حالی که در مطالعه مدبرنیا و همکاران در حوزه دانش‌آموختگان، کل امتیازات به دست آمده رضایت‌بخش بود (۲۵). در مطالعه کاووسی و همکاران نیز رضایت دانش‌آموختگان از تناسب اهداف آموزشی گروه با نیازهای شغلی آنان در سطح نامطلوب قرار داشت (۲۶). در مطالعه صادقی‌محل و همکاران، دانشکده بهداشت از نظر حیطه پایان‌نامه‌ها، فرصت‌های مطالعاتی و دانش‌آموختگان، نامطلوب ارزیابی شد (۱۶). در مطالعه نظری و همکاران، اکثر فارغ‌التحصیلان از برنامه‌های آموزشی ارائه شده در دانشکده پرستاری و مامایی در حد متوسط رضایت داشتند (۲۷). در مطالعه یزدانی و همکاران نیز در حوزه دانش‌آموختگان، ارتباط دانش‌آموختگان با گروه بعد از فارغ‌التحصیلی، نسبتاً مطلوب گزارش شد (۲۲).

در زمینه دانش‌آموختگان، ایجاد سازوکارهای مدون و کاربردی برای ارتباط دانش‌آموختگان با گروه و فراهم کردن زمینه ارتباط کاری دانشجویان ترم‌های بالا با مؤسسات و سازمان‌هایی که نیاز به تخصص گروه دارند، تعامل بیشتر با اعضای هیئت علمی در خصوص انتشار آثار علمی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی و تهیه بانک اطلاعاتی در زمینه سرنوشت شغلی دانش‌آموختگان در بهبود وضعیت ادامه تحصیل و فعالیت‌های علمی آن‌ها تأثیرگذار بود؛ بنابراین تدوین برنامه مشخص برای ارتباط با دانش‌آموختگان و استفاده از بازخوردهای آموزشی آنان، می‌تواند کمک‌کننده باشد.

از محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به توصیفی بودن مطالعه، هماهنگی، زمانبر بودن و امکان دسترسی سخت به دانش‌آموختگان و عدم قابل‌تعمیم بودن آن به سایر جامعه اشاره کرد. ارزیابی تمامی شاخص‌های آموزشی گروه مربوطه، در نظر گرفتن شرایط فیزیکی دانشکده در ارزیابی درونی، شناسایی نقاط قوت، نقاط ضعف و چالش‌های موجود و پیشرو در گروه مربوطه نیز از نقاط قوت مطالعه حاضر بود.

References:

1. Mohammadi R, Fathabadi J, Yadegarzadeh G, Mizamohammadi M, Parari K. Evaluation quality in higher education. Tehran: Sanjesh Press; 2005. p. 12-3. [Text in Persian]
2. Mehralizadeh Y. New reforms in the management of the university: Transition from centralized to decentralized (university-based management) in Iran. High Educ Policy 2005;18(1):67-82. link
3. Mojtahed-Zadeh R, Mohammadi A. Health education ranking in Iran. Tehran: Ministry of Health; 2004. [Text in Persian]
4. Abdullah F. Measuring service quality in higher education: HEDPERF versus SERVPERF. Mark Intell Plan 2006;24(1):31-47. Link
5. Bazargan A. Academic internal evaluation and its application to continual enhancement of higher education quality. Quarter J High Educ Res Plan 1995;3(11-12):49-70. Link
6. Rahbar N, Azargoon A, Faez N. Internal evaluation of obstetrics and gynecology department of Semnan university of medical sciences in year 2002. Koomesh J 2003;5(۲):27-32. [Full Text in Persian] Link
7. Worthen B, Sanders J. Educational evaluation: Alternative approaches and practical guidelines. New York: Longman Press; 1987. p. 102.
8. Parsa Yekta Z, Salmani N, Monjamed Z. Internal evaluation in faculty of nursing and midwifery. Hayat 2005;11(1-2):79-88. [Full Text in Persian] Link.
9. Vlasceanu L, Grunberg L, Parlea D. Quality assurance and accreditation: A glossary of basic terms and definitions. UNESCO; 2004. P. 48-9. Link
10. Mintzberg H. Structure in fives: designing effective organizations. Prentice-Hall. N.J: Englewood Cliffs; 1983.
11. Bazargan A. Internal evaluation of universities and its application in continuous quality improvement of higher education. Q J Res Plann High Educ 1995;(3-4):49-71. [Full Text in Persian]
12. Bazargan A. Application of educational assessment in quality improvement of higher education with emphasis on medical education. Tehran: Ministry of Health; 1996. [Text in Persian]
13. Mathison S. Encyclopedia of evaluation. SAGE Knowledge; 2005. Link
14. Raygan AR, Mahamed F, Rezaee S, Jamshidi A, Fararouyee M, Karimzadeh K, et al . Internal evaluation of educational groups of health School of Yasouj University of medical sciences in 2009. Res Med Educ 2011;3(2):43-51. [Full Text in Persian] Link
15. Farzianpour F, Nedjat S, Rahimi A, Malekafzali B. Internal evaluation of the Department of Epidemiology and Biostatistics of the School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences. J Sch Pub Health Institute Pub Health Res 2011;9(2):41-52. [Full Text in Persian] Link
16. Sadeghimahalli F, Amuei F, Dabbaghi S. An assessment of internal evaluations in departments of basic sciences in Mazandaran University of medical sciences 2015. Dev Strategies Med Educ 2016;3(2):63-74. [Full Text in Persian] Link
17. Ghane pour MR, Kavari H, Pour- Mohammadi B, Homami S. Internal evaluation of public health department of Semnan University of medical sciences. Koomesh 2011,12(2):104-11. [Full Text in Persian] Link
18. Afshary p, et al. Internal evaluation infaculty of Nursing & Midwifery, Ahvaz University of Medical Science. EDC. Press 2001:60 -61. [Text in Persian]

19. Hazrati Tappeh K, Barazesh A, Mohammadzade H, Khashave SH. Internal evaluation of parasitology and mycology department of Urmia university of medical sciences. *Koomesh* 2011;12(2):112-18. [Full Text in Persian] [Link](#)
20. Nazari A, Moghaddasi jahromi M, Tavakoli A, Pajouhi N, Khaksarian M, Assaei R, et al. The internal evaluation of physiology department of Lorestan university of medical sciences. *Yafte* 2016;18 (2):76-83. [Full Text in Persian] [Link](#)
21. Yadegari F, Ashtari A, Medipour N, Jafary N, Shirazi T, Rafiee Alavijeh SM. Internal evaluation of speech therapy department. *Speech and Language Pathology* 2013;1(1):29-36. [Full Text in Persian] [Link](#)
22. Jafari Ghavamabad A, Khami MR, Yazdani R, Nasibi M, Mohammadi M. Internal evaluation of oral health & community dentistry department Tehran university of medical sciences. *Educ Strategy Med Sci* 2013;6(2):107-12. [Full Text in Persian] [Link](#)
23. Yaghobi Y, Mohammad-davoudi A, Zamani-Moghadam A, Jamali A. The quality of Educational services from Students' viewpoints in Guilan University of medical sciences. *Res Med Educ* 2018;9(4):76-67. [Full Text in Persian] [Link](#)
24. Tovfighiyan T, Shojaee S, Rahnamaye Rahsepar S. Internal evaluation of nursing department of Sabzevar University of Medical Sciences. *J Sabzevar Univ Med Sci* 1970;20(5):791-800. [Full Text in Persian] [Link](#)
25. Modabbernia MJ, Zaiemi E, Asgari F, Najafi K, Nazifi F, Zakipour M. Internal evaluation of psychiatry department of Guilan university of medical sciences. *Res Med Edu* 2007;9:14-20. [Full Text in Persian] [Link](#)
26. Kavoussi H, Ebrahimi A, Amini K, Rezaei M, Omidi N. Internal evaluation: A tool for improving educational quality in the department of dermatology of Kermanshah University of Medical Sciences. *J Dermatol Cosmetic* 2016;7(1):38-45. [Full Text in Persian] [Link](#)
27. Nazari Shadkam F, Ghorbani A, Karimi F, Sadeghi T. Identifying effective factors on quality of nursing curriculum and their competence. *Rese Med Educ* 2015;7(1):45-53. [Full Text in Persian] [Link](#)